

NOTAT

ARK - BODERNE

DATO: **20-012-2019**
 SAG: **18-66 Boderne i Enghaveparken**
 VEDR: **Genopførelse**
 REF: **rs**
 BILAG: **-**
 DIST: **-**

FAKTA:

- Enghaveparken er tegnet af Stadsarkitektens Direktorats Tegnestue under ledelse af arkitekt Poul Holsøe * med Stadsgartner Valdemar Fabricius Hansen.
Medarbejdere på projektet var: Curt Bie, Arne Jacobsen og landskabsarkitekt Niels Mansa
- Parken er fredet ved deklaration i 1966 (nær ved alle parker i København er fredede.) Men det er en naturfredning og omfatter ikke bygninger.
En total fredning af parken som kulturmiljø inkl bygninger, parkinventar etc. har været drøftet og SLKS har tilkendegivet, at de ser et fredningspotentiale. (En egentlig vurdering kan først foretages, når der foreligger en formel ansøgning.) En sådan fredning vil kun kunne komme på tale, hvis Boderne genopføres som de var. En tro genopførelse var ligeledes en betingelse for Realdanias donation.
- De 5 småbygninger: musiktribunen, de to små læskure og de to boder ved hovedindgangen tegnedes formentlig af Arne Jacobsen.
- De oprindelige boder opførtes 1928-29 og blev revet ned i 1970 grundet manglende vedligehold.
- Boderne er genopført i 2019 af Københavns Kommune, Teknik- og Miljøforvaltningen på en bevilling fra Realdania med Niras Rådgivende Ingeniører som totalrådgiver og BSA som

Bertelsen & Scheving
arkitekter Aps

St. Kongensgade 59A, 2.
dk-1264 København K
Tel.: 35 87 47 40
www.bsarkitekter.dk

underrådgiver. De er opført i hovedentreprise af Emil Nielsens Smedeværksted.

- Boderne har tidligere været anvendt som kiosk og frugtbod. Fremtidigt set skal de danne ramme om kulturelle aktiviteter og socialøkonomisk drift samt medvirke til at skabe liv og øge trygheden i parken.

Arbejdet med genopførelsen

Dogmet var at opføre de to pavilloner med et udtryk så tæt på det oprindelige som muligt. De originale tegninger som blev hentet hjem fra Københavns Stadsarkiv har udgjort et uundværligt grundlag for arbejdet. Tegningerne er detaljerede og meget fine. Der er dog altid oplysninger, som ikke fremgår, så vi har suppleret med de manglende løsninger og detaljer, og indpasset dem i det formsprog og den tidsånd, som allerede var givet.

Byggetekniske tiltag

Vi valgte at indarbejde en række forbedringer af det oprindelige design. Dog med den begrænsning, at de bygningsmæssige ændringer ikke måtte kompromittere æstetik og proportionering.

Boderne blev i sin tid nedrevet grundet manglende vedligehold, blandt andet pga af tæring af stål som følge af kondens. Man opfører ikke ustraffet en bygning i glas og stål i det danske klima. Men netop de spinkle gennemgående stålprofiler og ruderne i enkelt lag glas, er et bærende element i det meget stramme arkitektoniske billede. Havde man valgt at erstatte med nutidige ekstruderede aluprofiler og thermoruder, ville resultatet være en helt anden bygning med et meget anderledes udtryk. Så i stedet for at ændre væsentlige elementer som dette, indbyggede vi en række nænsomme byggetekniske forbedringer, som skulle nedbringe risikoen for skader:

- Alt stål er rustbehandlet i høj klasse og herefter malet med grafitmaling så korrosion undgås.
- Glasset er stadig enkelt lag, men i stedet for 3 mm er det 6 mm. Det er hærdet glas og yderste lag desuden lamineret af hensyn til personsikkerhed og vandalisme.
- Der er isoleret over loft og tagrummet er ventileret. Tagdækningen er lagt med mellemlag på tagbrædderne for at undgå tæring.
- Helstensmurværk i gavlene er erstattet af en isolerende blokmur.
- Naturstensfacader er Anti-graffiti behandlet.
- Isolering under terrændæk
- Isolering af brøstninger og bund i montre med højisolerende trykfast isolering.
- Varme under vinduespartier for begrænsning af kondens. Bundpladen i monterne er monteret på et opslidset profil som tillader den varme luft at passere op forbi ruden. En trækrude

øverst i inderste glas og en åben fuge mellem låger i bunden sikrer en smule konvektion.

- Let varme for sikring af frostfri bygning
- Ventilation for kontrolleret luftskifte og begrænsning af fugt/kondens
- Tagrender og nedløb er udført i stål aht hærværk
- Taget har oprindelig været udført i bly og kobber, som er væsentlig blødere, og blot bukket ned over stålet. Vi har ændret tagbeklædningen til zink (af hensyn til tyveri/vandalisme) og derfor er afslutningen på taget lidt anderledes end oprindeligt, da zinken ikke kan bukkes og formes. Men vi har gjort os umage for at gøre den lige så knap som Jacobsens, og det er da endt meget godt.

Arkitektoniske tiltag

Bødernes klejnhed, den lave brøstning, de store glas facader, gør dem ikke velegnede til særlig mange formål. Et par ændringer er dog foretaget for at tilpasse dem til fremtidig brug:

- I facaden mod parken, er det midterste felt og montre lavet om til en dør, så der er adgang fra pladsen foran. Fremtidigt set skal boderne primært henvende sig mod parken i stedet mod gaden, som oprindeligt. Det er lykkedes uden at ødelægge facadens overordnede komposition.
I den nye indgang er lagt en trædesten i granit i soklen og et måttefelt mellem monterne, for at begrænse skidt og grus som slæbes ind fra pladsen.
Over døren er stålpladen aftagelig, så man kan komme op til teknikken, drivere etc., som er samlet over loft.
- Der er etableret vand, el+netværk, varme (kun til frostfri) og ventilation.
- I monterne er der lavet fast lys i form af dels en pendel dels en dæmpbar spotbelysning.

Eksempler på bygningsdele, som vi ikke har haft viden om, hvordan har set ud:

- Greb på døre. På hoveddøren er monteret et messing greb, lavet over et kendt greb som AJ har tegnet i anden sammenhæng. Stanggrebet mod parken har BSA tegnet.
- Gulvbelægning. Vi ved ikke hvilken gulvbelægning der oprindeligt har været. Vi har lagt en hårdtbrændt klinke i 2 forskellige grønne nuancer, en farve i hver pavillon.

Noter:

* Om Stadsarkitektens Direktorat

I perioden 1886-1998 rådede Stadsarkitektens Direktorat i København over en af landets største tegnestuer. Den store projekteringsafdeling tiltrak

mange af tidens dygtige arkitekter, som satte deres præg på byens huse i en periode, hvor det offentlige byggeri ekspanderede som aldrig før i takt med byen voldsomme befolkningsvækst og senere velfærdsstatens udbygning.

<https://www.kbharkiv.dk/nyheder/for-arkivbrugere/110-ars-kobenhavnsk-arkitekturhistorie-med-sans-for-detaljen>